

Сидор І.П.

к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення національна економіка використовує різноманітні методики з метою підвищення якості бюджетного фінансування стратегічних галузей економіки, а саме: бюджетування, орієнтоване на результат (БОР), бюджетування за ресурсами (витратне) та програмно-цільове бюджетування (ПЦБ). Програмно-цільове бюджетування є найпрогресивнішою методикою, яка представляє собою об'єднуючу систему елементів, а саме: планування, фінансування, цілеспрямованість, ефективну організацію та результативність в процесі розв'язання проблемних питань та досягнення поставленої мети (цілей). Структурним елементом ПЦБ визначено цільові програми і підпрограми. Основними найбільш проблемними моментами, які супроводжують реалізацію цільових програм щодо економічного та соціального розвитку країни є відсутність альтернативних варіантів виконання бюджетних програм внаслідок змін у їх фінансуванні; відсутність методики найбільш раціональної схеми фінансування програм та надання адекватної оцінки ризиків, пов'язаних з їх невиконанням внаслідок дефіциту фінансових ресурсів [1, с. 112].

У високорозвинутих країнах світу широко застосовується практика збалансованої (узгодженої за бюджетами, за ресурсами, за цілями та інтересами, результатами) підготовки і реалізації бюджетних програм.

Бюджетна цільова програма виступає інструментом регулювання соціально-економічного розвитку та поєднує в собі такі особливості бюджетування, орієнтованого на результат (БОР) і цільового підходу як:

- комплексність і системність у вирішенні поставлених завдань;
- визначений і обґрунтований (граничний) характер планування;
- визначення обсягів фінансування, які безпосередньо залежатимуть від отримання бажаних результатів;
- аналіз програм за критеріями ефективності в процесі їх виконання;
- прозорість порядку формування бюджетної програми, зокрема в частині визначення обсягів фінансування і розпорядників бюджетних коштів.

Слід відмітити надзвичайну вагомість проектного підходу в процесі програмно-цільового бюджетування, який вже має звичну практику. Проблемні моменти соціально-економічного розвитку країни реалізуються за конкретними програмами і проектами із визначенням термінів їх виконання, учасників програм, виконавців і інших елементів, властивих проектному підходу (наприклад, розрахунок економічної ефективності реалізації інвестиційних проектів бюджетної програми, терміну окупності вкладених інвестицій, норми прибутку чи збитку). Складові елементи соціально-економічного розвитку, які реалізуються в державних програмах є важливим інструментом в умовах

переходу на самофінансування і необхідність самостійного вирішення питань комплексного бюджетного забезпечення економічного та соціального розвитку.

У таблиці 1 представлено найбільші за обсягом фінансування бюджетні програми розвитку економічної діяльності в Україні.

Таблиця 1

Бюджетні програми розвитку економічної діяльності в Україні*

роки	Назва програми
2003-2015	Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку
2009-2014	Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства
2010-2015	Державна цільова економічна програма „Українське вугілля”
2010-2015	Державна цільова екологічна програма проведення моніторингу навколишнього природного середовища
2010-2017	Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла
2014-2015	«Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні»
до 2022	Програма створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків у Дніпропетровській області
2010-2016	Інвестиційна програма капітального будівництва

* складено автором за даними джерела [2]

Сьогодні в Україні розпочато близько 300 загальнодержавних програм, 180 регіональних та 200 програм місцевого і районного значення.

Використання технології програмно-цільового бюджетування (ПЦБ) вважається ефективним, оскільки в умовах гострого дефіциту грошових коштів бюджетні ресурси концентруються за пріоритетними, проте проблемними напрямками соціально-економічного розвитку національної економіки. При виборі найбільш вдалого способу бюджетного фінансування цільових програм (наприклад, за рахунок коштів державного, обласного чи міського бюджетів) необхідно використовувати наступні критерії: визначення найбільш обґрунтованих програм; вибір різноманітних форм фінансування; обґрунтованість величини необхідних фінансових ресурсів; результативність програми, прийнятої до виконання (зокрема, очікуваний економічний, соціальний, екологічний або інший вид ефекту); ефективність використання залучених коштів.

Методологічне забезпечення програмно-цільового бюджетування передбачає необхідність обґрунтування та підтвердження обраних пріоритетів щодо формування та реалізації програм. Методологічне забезпечення механізму ПЦБ повинно забезпечувати такі напрями:

1) відповідність програми, передбачуваної програмно-цільовим методом, меті та завданням соціально-економічного розвитку, найбільш важливим напрямкам національної економіки на середньо - та довгострокову перспективу. Виконання цих положень сприятиме забезпеченню цільового спрямування та концентрації обмежених ресурсів на вирішення базових проблем. Слід

відзначити, що використання програмно-цільового методу при вирішенні поставленої проблеми недоцільно у випадку, коли проблему можна вирішити за короткий період. Бюджетне забезпечення у даному випадку враховується в процесі складання бюджету на відповідний рік;

2) при реалізації програм, які мають міжгалузевий та міжвідомчий характер, необхідно враховувати вплив органів центральної виконавчої влади. Програми регіонального або муніципального характеру реалізуються за рахунок коштів регіональних та місцевих бюджетів, трансфертів та дотацій з державного бюджету країни;

3) обсяги бюджетного фінансування цільових програм повинні бути чітко визначені і обґрунтовані та не перевищувати реальної фінансової спроможності державного бюджету і інших джерел фінансування;

4) характер цільових програм має бути гнучким, щоб у разі необхідності можна було управляти фінансовими ресурсами в процесі моніторингу даних програм;

5) цільові програми мають мати строковий характер, а базові результати програми повинні бути кількісно виражені та закріплені за конкретними виконавцями програми;

6) реалізація цільових програм повинна бути прозорою та не виключати можливості додаткового залучення фінансових ресурсів. В таких випадках ефективність використання бюджетних ресурсів є індикатором залучення додаткових джерел фінансування (наприклад, фінансових ресурсів бізнес-структур, використання базових положень державно-приватного партнерства тощо).

Джерелами фінансування цільових програм можуть бути кошти державного бюджету, регіональних бюджетів (район, область) та позабюджетних коштів. Позабюджетні кошти можуть включати: внески відповідальних учасників реалізації програм; відрахування частини прибутку підприємств; кредитні ресурси банків; кошти фондів та громадських організацій. Іноземні інвестори можуть фінансувати цільові програми на засадах пайової участі. Джерелами фінансування можуть бути інвестиційні та конверсійні кредитні ресурси, цільові кредити банків, надані під державні гарантії. У зв'язку з частою зміною соціально-економічної ситуації в країні велика кількість бюджетних програм щорічно уточнюються. Цільові програми постійно удосконалюються, з'являються додаткові підпрограми [3, с. 56-57].

Необхідно відмітити, що надто велика кількість цільових програм супроводжується розпорошенням фінансових ресурсів та зниженням ефективності програмних заходів. З метою відстеження процесу реалізації програм та доцільності використання бюджетних коштів, необхідно постійно проводити моніторинг виконання цільових програм. За допомогою постійного моніторингу та оцінки можна відслідковувати результати її виконання і надавати інформацію щодо поточної ситуації реалізованих програм з метою обґрунтування висновків за результатами їх проведення та прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері. – Наукове видання. /В.М. Геєць, О.І. Амоша, Т.І. Приходько - К.: Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України. – 2008. – 383 с.
2. Звіти про виконання Державного бюджету України у 2010-2013 рр., подані Державною казначейською службою України– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.truasury.gov.ua>
3. Кочкаров Р.А. Целевые программы: инструментальная поддержка / Р.А. Кочкаров; Фин. Акад. При Пр-ве РФ. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 380 с.